

РЕЗЮМЕ

М. П. Атанасова, Ю. А. Скарлупина. Формирование и развитие навыков самоорганизации студентов при изучении делового иностранного языка в высшем учебном заведении.

В статье рассмотрен важный вопрос организации самостоятельной работы при изучении иностранных языков. Развитие навыков самостоятельной работы как дома, так и во время занятий поясняется актуальной проблемой оптимизировать процесс обучения. Целью авторов является привлечение внимания к факторам и условиям, обеспечивающим подготовку к будущей самореализации студентов.

Ключевые слова: самостоятельная работа, профессиональные навыки, самосовершенствование, самоорганизация, иностранные языки, творческий поиск, мотивация, информационные технологии.

SUMMARY

M. Atanasova, Y. Skarloupina. Forming and developing students' self-organization skills at foreign language learning in a higher education establishment.

The problem of organizing of students' independent work at foreign languages' learning is among the most important ones. Developing the skills of independent work as at home, as during the lessons is based on the relevant necessity to optimize the learning process. The authors aim to draw attention to the factors and conditions providing the base for the future self-development of students.

Key words: independent work, professional skills, self-development, self-organization, foreign languages, creative search, motivation, information technologies.

УДК 372.461

А. М. Залізняк

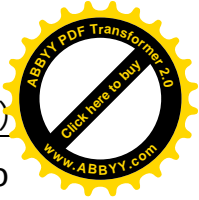
Уманський державний педагогічний університет

КУЛЬТУРА МОВИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті предметом розгляду є культура мови. Співвіднесено такі поняття, як «культура мови» і «професійна культура вихователя». Висвітлено сутність таких понять, як «культура», «педагогічна культура», «мовлення». Розкрито вимоги до культури мови педагога. Виокремлено професійну компетентність як одну з професійних якостей педагога.

Ключові слова: культура, культура мови, педагогічна культура, професійна культура, мовлення.

Постановка проблеми. Значні соціально-економічні та політичні перетворення, що переживає на сучасному етапі наша держава, спонукають до реформування системи освіти, яка потребує підготовлених вихователів, здатних на професійному рівні виконувати своє призначення. Суспільству сьогодні потрібен педагог, який відрізняється високим професіоналізмом, професійною та особистісною культурою, здатний до оновлення суспільства, забезпечення державності України, розвитку її культури. Виховання такої людини доручено армії освітан.

Аналіз актуальних досліджень. Питанню виховання любові до рідного слова присвячено праці М. Жовтобрюх, В. Сухомлинського та ін. Теорію мовленнєвої діяльності розробили такі вчені, як: А. Богуш, Л. Виготський, І. Зимня, О. Лентьєв, Т. Рябова та ін.

Сучасні підходи до навчання мови і розвитку мовлення висвітлено у працях М. Вашуленко, Є. Соботович, О. Шахнарович та ін.

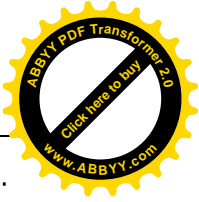
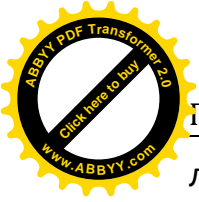
Сутність поняття «культура мови» розкрито у дослідженнях Н. Бабич, С. Бибик, В. Русанівського, Н. Сологуб та ін.

Мета статті – розкрити поняття культури мови та співвідношення з професійною культурою педагога.

Виклад основного матеріалу. У формуванні особистості майбутнього вихователя ХХІ століття є два головних аспекти – культурний і професійний.

Термін «культура» має латинське походження «cultura», що в перекладі означає виховання, освіта, розвиток. У педагогічному словнику С. Гончаренка зазначено, що «культура – сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності. У вузькому розумінні культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування... Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності» [3, 182]. Зауважимо, що саме культура є підґрунтям для формування особистості вчителя-вихователя. Культурний педагог – це не взірець формально-етикетної шляхетності, а інтелігентна людина за своєю найвищою духовною сутністю з творчим і гуманним способом світобачення та світосприймання.

У повсякденній свідомості під культурою часто розуміють культурність особистості, відносячи сам термін до такого оцінного поняття, як «культура мови» та інших понять. З культурою мови насамперед пов'язують уміння правильно говорити й писати, вимовляти й наголошувати слова, дотримуватися лексичних і граматичних норм літературної мови, добирати такі мовно-виразові засоби, які відповідають меті й обставині спілкування. Найважливіше завдання культури мови – послідовно утверджувати норми літературної мови, оберігати й плекати

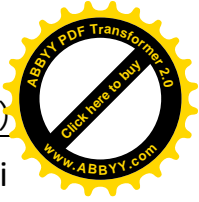
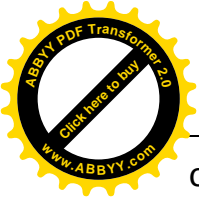
літературний стандарт. Людина створила культуру, а культура людину. Людина реалізується в культурі думки, праці й культурі мови [4].

У довіднику за редакцією В. Русанівського зазначено, що «культура – це не тільки все те, що створене руками й розумом людини, а й вироблений віками спосіб суспільного поведіння, що виражається в народних звичаях, віруванні, у ставленні один до одного, до праці, до мови» [6, 3].

У навчальному посібнику за редакцією А. Богуш, відзначено, що «під культурою мови розуміють її правильність, тобто відповідність нормам орфоєпії, стилістики, граматики, лексики, встановленим для літературної мови традиціям, та вміння користуватися ними в різних умовах спілкування відповідно до мети і змісту мовлення» [7, 77]. Культура мови покликана оцінювати доречність, доцільність або недоречність використання різних засобів мовного вираження.

Педагогічна культура – складова частина загальної культури, тому для неї, крім специфічних особливостей, характерні основні ознаки загальної культури [8]. У педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка зазначено, що для формування педагогічної культури педагога необхідні професійні та моральні якості, а також загальнолюдські якості, до яких віднесено належний рівень розвитку мовлення [9, 358]. Як бачимо, педагогічна культура невіддільна від культури мови. У книзі Н. Бабиш читаємо: «Мовлення – це практичне користування мовою в конкретних ситуаціях і з наперед визначеною метою; це діяльність за допомогою мови ...» [1, 11]. Педагогічну культуру розглядають на трьох рівнях: як культуру взаємовідносин держави й освіти, як показник рівня розвитку педагогічної культури на регіональному рівні, як культуру конкретного спеціаліста у сфері освіти.

Професійна культура, на відміну від педагогічної, характеризує рівень педагогічної культури конкретної особистості. Важливим завданням вважаємо формування професійної культури майбутнього вихователя, здатного орієнтуватись у сучасному постійно змінному освітньому просторі, який би вмів відповідально робити свій вибір, здійснювати контроль відповідн до запитів суспільства. На сучасному етапі в науковій літературі використовують різні визначення поняття «професійна культура»: комплекс індивідуально вироблених стратегій, засобів

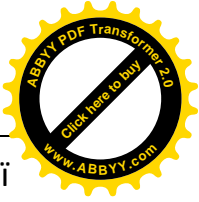
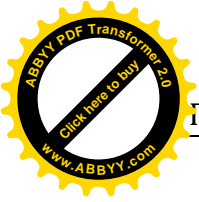

орієнтації в дійсності, технологій переведення ідей у матеріальні цінності (І. Зязюн); це своєрідний органічний сплав кваліфікації та моральності, яка функціонує на основі трудової моралі (Л. Богданова); сукупність норм, правил та моделей поведінки людей – відносно замкнена система, яка пов'язана зі специфікою діяльності людей у сучасних умовах праці (Б. Єрасов); сукупність спеціальних теоретичних знань та практичних умінь, які пов'язані з конкретним видом діяльності (А. Кравченко); індивідуальні цінності вчителя-вихователя (Р. Скульський).

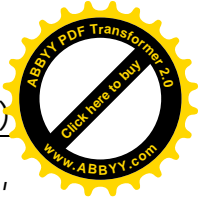
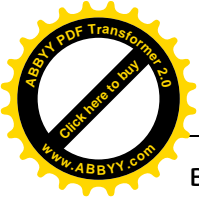
Під професійною культурою розуміємо певний ступінь оволодіння професією, тобто способами і прийомами вирішення професійних завдань на основі сформованості духовної культури особистості. До професійних якостей педагога відносимо: професійну компетентність, любов до дітей, знання теорії та історії педагогіки, основ психології, методичні вміння, що включають педагогічну техніку, знання досягнень педагогічної науки та практики, вміння застосовувати їх у практичній діяльності, тактовність, прагнення до самовдосконалення, вміння організувати самоосвіту тощо. Професійна компетентність педагогічних працівників є предметом уваги сучасних дослідників ХХ–ХХІ ст. (А. Алексюк, Д. Белухін, С. Гончаренко, І. Зязюн, А. Маркова, Л. Масол, Н. Ничкало, О. Пехота, Л. Пуховська, В. Семиченко, В. Сластьонін та ін.). Бути компетентним – уміти мобілізувати у певній ситуації наявні знання, уміння, досвід, особистісні риси. Компетенція та професійна компетентність – це взаємопов'язані професійні і позапрофесійні знання, уміння, навички, здібності, ціннісні орієнтації.

До моральних якостей педагога відносимо: духовність, моральну чистоту, доброзичливість, чулість та людяність, чесність і правдивість, організованість і відповідальність. Формування основ педагогічної культури вчителя є одним з найважливіших завдань під час підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. На нашу думку, підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності повинна передбачати підвищення рівня їх педагогічної культури.

Отже, вживаючи поняття «професійна культура педагога», ми розуміємо не тільки властиві йому професійні якості, але й загальнолюдські якості, які не менше, ніж професійні, впливають на результати його педагогічної діяльності.

Культуру мови ми розглядаємо як один із показників професійної культури майбутнього вихователя. Оволодіння культурою мови – це професійний обов'язок вихователя. Тому професійне мовлення педагога повинно відповідати вимогам культури мовлення. Це важливий показник рівня його інтелігентності, освіченості, загальної культури. Відомий фахівець у галузі дошкільного виховання, зокрема дошкільної лінгводидактики, А. Богуш зауважує, що обов'язковою вимогою до мови вихователя є багатство лексичного складу [7]. Педагог повинен уміти висловлювати своє емоційне ставлення до дітей, їхніх вчинків, описувати різні події, складати розповіді. Вихователь повинен уміло використовувати синоніми («недобрий» – «злий», «лихий»; «прапор» – «знамено», «стяг»); антоніми («багатий» – «бідний», «хворий» – «здоровий»); переносне значення слів («золота осінь», «сивий туман»); широко користуватися образними, народними виразами, яких так багато в українській мові («ясний місяць», «вітри буйні», «лисичка-сестричка» та інші), а також фразеологічними зворотами, прислів'ями, приказками; у мові вихователя повинні бути слова з суфіксами ласкавості, пестливості, зменшеності, збільшеності, згрубілості («камінець», «місток», «дитя», «сонечко», «віконечко», «тихесенький», «гарнесенький», «цілісінький», «дідуган», «хлопчище»). Певні вимоги ставлять і до звукової сторони мови: чиста звуковимова, чиста дикція, орфоепічна правильність. Мова вихователя має бути змістовною, нести дітям нову, достовірну інформацію, розкривати перед дітьми взаємозв'язки і залежності, що існують у навколишньому житті, давати оцінку вчинкам дітей і дорослих. Мова педагога повинна відповідати основним орфоепічним нормам, бути літературно правильною. Вона не має бути «сухою», книжною, але і не слід підстроюватись і під дитяче мовлення. Мова вихователя не повинна містити громіздкі складносурядні та складнопідрядні речення, оскільки вони утруднюють сприймання на слух, отже, й розуміння. Неприпустимі для вихователя також швидкий темп мовлення та багатослівність. У багатослівності втрачається основна думка. Шкідлива також надмірна пестливість мови, «сюсюкання», надмірне наслідування і повторення специфічно «дитячих», спотворених слів, а також лаконічність та бідність мови. Кожне вимовлене вихователем слово діти сприймають як зразок для наслідування, використовують в активному мовленні. Мова

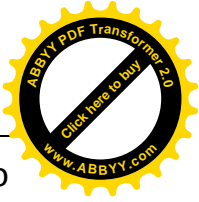
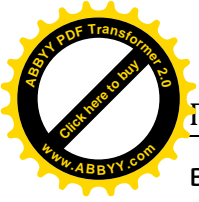

вихователя є взірцем для дітей, а тому він не має право говорити недбало, невиразно [7]. Педагог дошкільного навчального закладу зобов'язаний постійно вдосконалювати свою мову, стежити за її правильністю, не порушувати закономірностей граматичної будови та літературних норм. Тому до мови вихователя ставиться ціла низка педагогічних вимог: загальна культура мови, багатство словника, чистота і правильність вимови відповідно до мовних норм, простота і виразність, доступність мови для розуміння дітей.

Слово педагога має бути пристойним, щирим, відвертим. В. Сухомлинський наголошував на своєрідній психотерапевтичній функції слова вчителя. Відомий педагог уважав це обов'язковою умовою спілкування – діалогу між учителем – вихователем і дітьми.

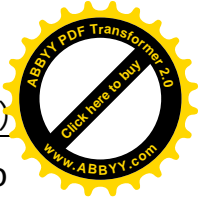
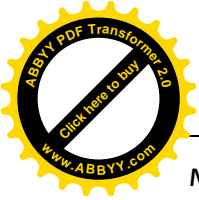
У книзі «Слово мовлене» М. Жовтобрюха читаємо: «Мова найкраще служить людині тоді, коли той, хто користується нею, найповніше володіє її скарбами. А для цього треба вивчати будову мови, словник, норми вимови...» [5, 281].

Мовлення – це інструмент професійної діяльності педагога, за допомогою якого можна вирішити різні педагогічні завдання. Мовлення педагога є показником його педагогічної культури, засобом самовираження і самоствердження особистості. Проблемою педагогічного мовлення займалися такі дослідники, як: П. Білоусенко, А. Богуш, Н. Вербова, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Е. Короткова, К. Крутій, О. Леонтьєв, І. Луценко, С. Рубінштейн, І. Синиця, З. Смеркова, І. Томан, Л. Федоренко, Т. Цвєткова, В. Чихаєв та інші. Мовлення вихователя пристосоване для вирішення специфічних завдань, що виникають у педагогічній діяльності, спілкуванні. Мовленнєва сторона спілкування становить складну поліфонію реплік, розповідей, оцінних суджень, відповідей, зауважень, емоційних реакцій. Вислів «мовлення педагога», як правило, використовують, коли говорять про усне мовлення. Під усним мовленням розуміють як сам процес говоріння, так і результат цього процесу – усні висловлювання. Мовлення, як зазначає Н. Бабиц, завжди передбачає співрозмовника і у зв'язку з цим буває діалогічним і монологічним [1]. Тому мовлення педагога має два різновиди – монолог (монологічне мовлення) і діалог (діалогічне мовлення). У відносинах вихователя з дітьми має значення, як педагог звертається до них, як ставить свої вимоги, робить зауваження,

висловлює побажання, яке при цьому емоційне забарвлення його мовлення, якою інтонацією він супроводжує свої слова, який при цьому має вираз обличчя, погляд. Педагогічна ефективність мовлення вихователя багато в чому залежить від рівня володіння мовою, уміння здійснювати правильний вибір мовних засобів. Засоби виразності мови різні, залежно від умов та обстановки спілкування з дітьми. Так, А. Богуш розрізняє фонетичні, лексичні та граматичні засоби виразності мови [7]. До фонетичних засобів належить передусім відповідність усної розмовної мови правилам літературної вимови. Педагог повинен добре засвоїти орфоепічні норми, позбутися будь-яких хиб у власній вимові. Фонетична виразність мови забезпечується інтонацією. Інтонація – це смислове, емоційне забарвлення мови. До складу інтонації, як зазначає А. Богуш, входять наголос, темп, ритм мови, паузи, сила голосу, які виступають у тісному взаємозв'язку. Зауважимо, що чим різноманітніша інтонація, тим виразніша мова. У розмові з дітьми вихователь повинен уміти правильно користуватися різними інтонаційними відтінками. Фонетична виразність мови залежить також від дикції. Кожне слово слід вимовляти чітко. Чіткість і чистота вимови досягаються правильною артикуляцією, тому необхідно розвивати гнучкість язика, губ, щелеп, щоденно вправляючись у голосному читанні протягом 15–20 хвилин спочатку під керівництвом людини, яка добре володіє дикцією, надалі самостійно. У дошкільному навчальному закладі не може працювати вихователем людина з вадами дикції (шепелявість, гаркавість, в'ялість губ тощо). Лексична виразність мови залежить від уміння вихователя дібрати потрібне слово на позначення конкретного предмета чи явища у відповідній ситуації. Лексична виразність передбачає використання в мові всіх відтінків значення слів («говорити», «повідати», «розмовляти», «доводити», «виступати», «радити», «переконувати», «мовити», «домовлятись») та слів з переносним значенням («золоте волосся», «свіжі сили»). Граматичні засоби виразності забезпечуються законами граматики і синтаксису. Вихователь повинен знати відмінювання частин мови, правила словотворення, синтаксис та пунктуацію рідної мови.

Мовлення педагога має особистісне забарвлення, воно інтонаційно виразне, щире і безпосереднє. Зазначимо, що рівень майстерності

мовленневої діяльності педагога визначається рівнем культури його мовлення і спрямуванням його комунікативної поведінки.

Висновки. Педагогічна культура суспільства впливає на розвиток професійної культури. Вона невіддільна від культури мови. Культура мови у педагогічному спілкуванні виступає як один із показників професійної культури вихователя, як умова успішності навчально-виховного процесу. Таким чином, вихователь дошкільного навчального закладу повинен мати високу культуру мови, а це означає вміти користуватися мовними багатствами сучасності й тією спадщиною, яка складалася віками і зафіксована у кращих зразках художніх і наукових творів.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі вбачаємо у продовженні дослідження шляхів удосконалення мовлення вихователя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Бабич Н. Д. – Л. : Світ, 1990. – 232 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад., голов. ред. В. Г. Бусел]. – К. : Ірпінськ : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Гончаренко С. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Довідник з культури мови: посіб. / [С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибики, Н. М. Сологуб та ін.]. – К. : Вища шк., 2005. – 399 с.
5. Жовтобрюх М. Слово мовлене / Жовтобрюх М. – К., 1969. – 322 с.
6. Культура української мови : довід. / [за ред. В. М. Русанівського]. – К. : Либідь, – 1990. – 301 [1] с.
7. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі: [навч. посіб.] / А. М. Богуш, Н. П. Орланова, Н. І. Зеленко, В. К. Лихолетова. – К. : Вища шк., 1992. – 412 с.
8. Педагогический всеобуч : метод. реком. / [сост. И. В. Гребенников]. – Днепропетровск : Промінь, 1982. – 190 с.
9. Педагогічний словник / [за ред. М. Д. Ярмаченка]. – К. : Пед. думка, 2001. – 514 с.

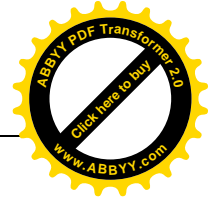
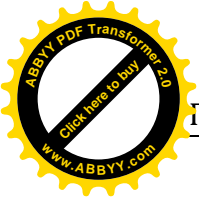
РЕЗЮМЕ

А. М. Зализняк. Культура речи будущего педагога как часть профессиональной культуры.

В статье предметом рассмотрения является культура речи. Соотнесено сущность таких понятий, как «культура речи» и «профессиональная культура воспитателя». Изложена сущность таких понятий, как «культура», «педагогическая культура», «речь». Раскрыты требования к культуре речи педагога. Выделена профессиональная компетентность как одно из профессиональных качеств педагога.

Ключевые слова: культура, культура речи, педагогическая культура, профессиональная культура, речь.

SUMMARY

A. Zaliznak. Culture of speech of the future teacher as the part of professional culture.

The subject of the article is culture of speech. The article reveals the essence of concepts culture speech and of the professional culture the preschool teacher. The essence of such notions as «culture», «culture of speech», «pedagogical culture», «professional culture» and «speech» are exposed. In this article of professional competence are characterized.

Key words: culture, culture of speech, pedagogical culture, professional culture, speech.

УДК 378.016:519.65

Р. В. Миленкова

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ-ЮРИСТАМ

У статті розглянуто деякі практичні та методологічні аспекти професійної підготовки майбутніх юристів, здійснено опис основних способів реалізації міждисциплінарного підходу у побудові процесу опанування латинської мови студентами-юристами протягом їх навчання у ВНЗ та застосування методичних розробок в організації цього процесу.

***Ключові слова:** міждисциплінарність, методика викладання латинської мови, майбутні юристи, освітній процес, рівень професіоналізму, концепт, концептосфера.*

Постановка проблеми. Застосування міждисциплінарного підходу у викладанні латинської мови майбутнім юристам розглядається як частина загальної проблеми підвищення рівня професійної, світоглядної, комунікативної та кроскультурної компетентності випускників вищих навчальних закладів.

Зв'язок статті з науковими та практичними завданнями полягає в тому, що нині, коли політичні та соціальні зміни дають молоді можливість вільної самореалізації у різних країнах світу, існує об'єктивна необхідність формуванні світоглядного розуміння та цілісного сприйняття науково-культурного розвитку людства. Засобом формування такого світосприйняття у бачаємо міждисциплінарний підхід в освіті.

Налагодження міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання латинської мови майбутніх фахівців, на наш погляд, є недостатньо висвітленою частиною загальної проблеми оновлення змісту вищої освіти.

Мета статті – теоретико-методологічно обґрунтувати формування системи міждисциплінарних зв'язків у процесі професійної підготовки юристів.